

també s'havia usat en francès i encara trobem en Rabelais (si bé avui allà es considera arcaica): «cheminer circulairement en rouant, estoit la forme competente et parfaite alleüre *retirante* à quelque portion de la divinité», Rabelais (*Quart Livre*, cap. 32; ed. GBudé, p. 129).

Retirada [Lacavalleria; DAG.]. *Retiració* [Belv.]. *Retirament* [DTo. 1647]. *Retiraça* [DAG.]; *retirant* 'semblant' [1524, *Flos Sanct.*, DAG.]. *Retirat* [Belv.]. *Retir* [DTo. 1647; Belv.; *retiro*, Lab.]. *Enretirar-se* 'fer-se enrere, apartar-se': no admès pels diccs. fins al DFa., però molt castís i útil: «la veritat s'enretira / del qui amb deler la percaça», MrnAguiló, a. 1850-5 (*Antol. Po.* 1975, 36); «cada vegada que 'l toro l'empanya, s'enretira, brinca 'l cos de costat ---», EmVilanova (O. C. II, 60). «FEDRA: Atureu-vos, Teseu! Jo no mereixo l'honor dels vostres besos / --- / La Fortuna cruel que us perseguia no concedí dispensa / tampoc de sos atacs a vostra esposa: Senyor, me crec indigna / de les vostres bondats... i m'enretiro. Teseu: Hipòlit: què designa / aquest estrany acolliment? ---», Ruyra (*Fedra*, O. C., 1458.15). «La Maixa se'n va anar a banyar al riu --- una Serp es va esmunyir a dins de la camisa --- va dir, amb veu humana: —Promet-me que et casaràs am mi, Maixa— --- va respondre: —Enretira't solament de la meva camisa i faré tot lo que tu vulguis— --- la Serp va fugir de la camisa ---», Cases-Carbó, *Contes de Tolstoi* (B. Pop. Av. xiv, 89.4). *Tras-tirar*.

CPt.: *Tira-amolla: «haver-hi *tira-amolla*: ser cosa difícil o que es discuteix molt fort» men. (Ciudadella, BDLc x, 1918, 28); també *estira-i-amolla* i *estira-i-arroñsa*, però la cosa usual en català central és *estirai-afluixa. *Tirallà* «interj. per a significar la repugnància que's té de admetre o fer alg. c.; expressió ab que's manifesta que no's vol oir o se desaprova lo que altre diu», Lab. 1840 (< *tira allà*). *Tirabateig*.

Tirabec [Labèrnia; Tortosa] o *estirabecs* (diccionari Aguiló), mena de pèols: *estirabec* és pròpiament 'estira el bec': per la forma allargassada, i com alada, de la tavella d'aquest llegum, BDC III, 111; *est-*, BDC XVII, 432; del català passà manllevat al castellà *tirabeques* [DAcEsp. 1884] en particular el d'Amèrica (RJCuervo, *Disc.* 1950, 560); i a Cuba s'ha aplicat a un «juguete, con dos gomas tirantes, con que los muchachos disparan piedras a larga distancia» (Fdo. Ortiz, *Catauro de Cubanismo*, 120); també alterat com *tiribec*; a causa de la mateixa forma es diu també *estiregassó* mall. (a Felanitx, BDC v, 21; i a Porreres m'ho digueren com una varietat de *xitxero*, 1964); altres: *tiregassó*. Sobre la intervenció de *bec*, comparem la denominació gascona *sezes bekûts* que s'estén a 4 punts de l'Arieja i a uns 20 de Gers i Landes, només que allí designa els cigrons (mapa «pois chiches», ALGc. I, 78); en alguns altres simplement *seze bek* (*seze* ll. CÍCER).

Tirabecada. *Tirabiga* (o *tirabigues*), *Vocab. d. l. casa*, BDC xx, 192. *Tira-bon-temps*. *Tirabotes*. *Tirabotó*. *Tirabotxet*. *Tirabou* (BDC XVIII, 70). *Tirabraquer* [1427, *Inu. Vic*, en part escrit *tirabregués* sense

-r, però no és -braga, -bragues]. *Tirabrassa*. *Tirabuixó* [Belv.; tort. BDC III, 136; suro XIII, 85, 152], pres del fr. *tire-bouchon* pròpiament 'estira el tap'; i, per comparació de forma, 'flocs de cabells en forma espiral', és l'expressió corrent [Russinyol] a Bna. en lloc de *bucle* o *rull*. *Tirabullit*. *Tiracaliu* [BDC xx, 253]. *Tiracanyes*, teixits, BDC IV, 157.

Tiracoll (?), manca de documentació, car no ho és la del deshonest dicc. Lab-Salvat; *tire-col* existí en fr. ant., per a les 'corretges que servien per penjar l'escut al coll' (copiat en la versió cast. de la *GrConq. de Ultr.*, c. 1300, *Rivad.* XLIV, 301, 310). *Tiradiable*. *Tiraespases*, teixits (BDC IV, 157). *Tirafons* [DAG.]; la variant *tir a font* o *-fon* és un barbarisme intolerable. *Tiragats* [1415]. *Tiralínies* [Lab. 1840]. *Tira lenyes*. *Tirallet*. *Tirallinyol* millor que *tiranyinyol* ross. *Tirallonga* [Belv.]. *Tiramànega* (?) no en Lab., el que és conegut amb aquest sentit és *tiramanguer*. *Tiramenga?* *Tiramoll* teixits, BDC IV, 157; *tiramollar*. *Tiramui-xell* o *-oixell* o *estiramoixell*. *Tirapalles*.

Tirapeu 'bastó de pastor amb ganxo per retenir els caps de bestiar que s'escapen, agafant-los per la pota' [c. 1610]: «mentres que bellugar-vos veuran viu, / la esquena us palmarà algun *tirapeu*», R. de Vallfogona (ed. 1700, 10); «el rabadà --- Joan s'anomena, / porta *tirapeu*, la capa curteta», MilàF (*Romllo.*, 563); 'bastó de pastor' a la Vall de Lavansa és molt coneguda la *Font de Tirapeus* (1964), dita així segurament perquè s'hi apleguen els pastors. Ben mirat és una expressió xocant perquè les ovelles ni el cabrum no tenen peus sinó potes, i els pastors han tingut sempre gran punt a no deixar-ho confondre; ara bé aquest mateix aparell s'anomena PEDUM en llatí, així descrit per les glosses: «virga pastoralis, cui uncus additur ferreus, qua pedes tendendarum ovium capiuntur ---», CGL v, 232. Però com que aquest PEDUM havia de donar *peu, es va produir una homonímia intolerable, de la qual se sortiria admetent l'encreuament amb un sinònim, potser un *Tirapota o *tirador* emprat amb aquest sign. També s'ha dit d'una «tira de sola sense fi que usen els sabaters que, passant per davall es peu subjecta la sabata damunt el genoll», Ferrer Ginart (*Rond. de Men.*, 219): *estirapeu*; *tirapeu* 'mitja sense taló que usen els vells' cat. occid. (DAG.). El del sabater es diu *estirapèus* a Calaceit (Casac., 1923). *Tirapeuada*.

Tirapits 'sostenidors de dona' «serre-poitrine»: «flotxa simple de femna; fl. ab *tirapitz* senes peyl; f. ab paradora e ab *tirapitz* e ab peyl» a. 1303, *InuLC*. D'altra banda un *tirapits* m. és un 'trajecte costerut, una pujada tirosa que troba un vianant en el seu camí': «aquell *tirapits* no s'acabava mai»; no és solament nom de la tremenda pujada, al capdamunt de la Coma de Vaca, en el camí d'Ull-de-ter a Núria (coneguda sobretot en aquesta forma pels muntanyencs, 1924), encara que Bosch de la Tri. en diu *estirapits*: perquè un *tirapits* ho diuen els muntanyencs catalans de tota pujada així.

No podem ni conversar cinc minuts (des dels anys 40) amb qualsevol ciclista que no ens surti amb l'horripilant terme *repetsó*, que darrerament s'ha estès molt